

Flyvende juveler

Firepletet Libel har store bestande i Vejlerne. Både de voksne dyr og larver er vigtige fødeemner for sortterner og andre fugle.

Røddøret Vandnymfe er tilknyttet flydende vandplanter såsom svømmende vandaks og åkander. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen

Baltisk Mosaikgoldsmed er en specialitet for Vejlerne.

Når man padler på Tømmerby Ringkanal, er man det ene øjeblik omgivet af mandshøje tagrør - det næste øjeblik kommer man ud i en åbning, hvor Vejlernes uberørte sumpland breder sig ud til alle sider.

Foto: Søren Skov

Af Søren Skov
soeren.skov@nordjyske.dk

Kanoen glider langsomt frem gennem det stille vand. Civilisationen synes langt borte. Det er, som om vi padler gennem en uberørt ødemark. Sandheden er dog noget mere prosaisk. Vi er i ringkanalen rundt om Tømmerby Fjord. Men selv om det er en kanal, der er skabt af mennesker, dengang Vejlerne blev forsøgt tørlagt for godt 100 år siden, er følelsen af at være i stor, uberørt natur ikke tilfældig. Ringkanalen rundt om Tømmerby Fjord hører med til Vejlernes Naturreservat, der er et af de mest betydningsfulde naturområder i Nordeuropa. Bagerst i kanoen sidder Jørgen

Peter Kjeldsen opmærksom med sin kikkert. En rørhøg svæver over rørskovene, en fiskehejre flyver op fra sit skjul. Jørgen Peter ser det hele. Han har set på fugle hele sit liv, men i dag bliver fuglene ikke noteret. Det er guldsmedene, som er målet for dagens kanotur på Vejlernes vidtstrakte vandveje.

De foretrækker sol

Det er en perfekt dag med både solskin og så godt som ingen vind. Det er ikke blot behageligt for kanoens to passagerer, men også for guldsmedene. De har det ligesom mennesker. De foretrækker sol og varme frem for regn og blæst. Når vejret er dårligt, søger de læ og gemmer sig, men på solskinsdage som i dag er de aktive og lette at få at se.

Mens vi glider frem i kanoen kan vi se flere forskellige slags guldsmede. Store, farverige mosaikguldsmede og små elegante vandnymfer patruljerer langs vandet.

Særlig talrig er en stor rødbrun guldsmed, som synes at være her, der og alle vegne. - Det er den brune mosaikguldsmed, fortæller Jørgen Peter Kjeldsen.

Så sker det. En stor guldsmed, der lyser op i gult og blå, flyver hen over kanoen.

- Der er en baltisk mosaikguldsmed, siger Jørgen Peter Kjeldsen, der nøje noterer alle de sete guldsmede i sin notesbog.

Nu er der tale om en sjældenhed - ja, mere end det: En biologisk seværdighed.

Den baltiske mosaikguldsmed er

i Danmark kun kendt fra Vejlerne, hvor den siden år 2006 har haft en lille isoleret bestand.

Hvis man ser bort fra Vejlerne, skal man helt til det østlige Mellem- og Nordtyskland for at finde den baltiske mosaikguldsmed. Herfra strækker dens udbredelsesområde sig videre mod øst.

Guldsmede er dårligt kendte

I forhold til eksempelvis fugle og pattedyr er forekomsten af de danske guldsmede dårligt kendt.

Selv i Vejlerne, der er et af Danmarks mest velundersøgte naturreservater, har kendskabet til guldsmedenes forekomst hidtil været meget sporadisk.

For at råde bod på det er Jørgen Peter Kjeldsen gået i gang med et to-årigt projekt, der betales af Aa-

ge V. Jensen Naturfond, som ejer Vejlerne. I løbet af de to år skal han undersøge de danske guldsmedes forekomst i det knap 60 kvadratkilometer store naturreservat.

- Inden jeg gik i gang med projektet, var der stort set kun registreret guldsmede ved gangbroen i Han Vejle, fortæller Jørgen Peter Kjeldsen.

Det er ganske logisk. Gangbroen ved Han Vejle er offentlig tilgængelig og tilmed et af de bedste steder i Vejlerne, hvis man vil se Vejlernes guldsmede - og i øvrigt også hvis man vil opleve sumpfugle som skægmejse og rørdrum.

Set i forhold til Vejlernes samlede areal på knap 60 kvadratkilometer, udgør gangbroen ved Han Vejle imidlertid kun en meget lille prik.

Jørgen Peter Kjeldsen padler Vejlernes vandveje tynde for at finde ud af hvilke guldsmede, der lever i det 60 kvadratkilometer store naturreservat

Almindelig Kobbervandnymfe er ret almindelig i vådområder.

Blodrød Hedelibel. Hunner og unge hanner er gule, men hannen er helt rød på bagkroppen og i ansigtet.

Foto: Jørgen Peter Kjeldsen

Jørgen Peter Kjeldsen har indtil videre fundet knap 30 arter forskellige guldsmede i Vejlerne.
Foto: Søren Skov

Jørgen Peters opgave er derfor at udforske det store ukendte hvide kort, så guldsmedenes forekomst i den øvrige del af Vejlerne kan blive lige så kendt som ved Han Vejle. Allerede nu kan han se, at han er godt på vej.

- Baltisk Mosaikguldsmed var førhen næsten kun kendt fra Han Vejle. Mine registreringer fra Bygholm Vejle, Glombak og Tømmerby Fjord er de første fund i Vejlerne uden for Han Vejle, siger Jørgen Peter Kjeldsen.

Derudover har han også fundet flere andre sjældne guldsmede på nye lokaliteter i Vejlerne.

Det gælder bl.a. den flotte huevandnymfe.

Indtil videre har Jørgen Peter Kjeldsen fundet tæt på 30 arter guldsmede i Vejlerne ud af de i alt

60 arter, der forekommer i Danmark.

En verden med farve og bid

Guldsmedenes verden har mange facetter. Der er 60 arter guldsmede i Danmark, og måske er der flere på vej.

Flere guldsmede-arter er gode flyvere. Når klimaet ændrer sig, kan de derfor reagere hurtigt og indvandre til Danmark. Stor Kejserguldsmed er således blevet ret almindelig i næsten hele Danmark, efter at den indvandrede i 1990'erne.

De danske guldsmede inddeles i to grupper - de ægte guldsmede og vandnymferne.

De to grupper kan ved første øjenkast være svære at skelne fra hinanden, men med lidt øvelse er

det nemt.

Mens de ægte guldsmede i hvile holder vingerne parallelt ud fra kroppen, lægger vandnymferne deres vinger bagud over bagkroppen.

Samtlige danske arter guldsmede lever i vand, når de er larver, men som voksne er de landdyr.

Både som larver og voksne er guldsmedene rovdyr, som jager små insekter.

De store guldsmede hører til de største insekter i vores natur. Da de tilmed er stærke flyvere, og mange af dem også farverige, har guldsmedene altid fascineret mennesket.

I bl.a. Storbritannien har det i mange år været meget populært blandt naturinteresserede at kigge efter "dragonflies", som guldsme-

dene kaldes på engelsk.

Ligesom når man ser på blomster eller på fugle, gælder det også her, at øvelse gør mester.

- Når man har kigget på guldsmede og vandnymfer et stykke tid, finder man ud af, at det er akkurat som med fugle. Hver art har sit eget bevægelsesmønster og statur, som gør, at man ofte ved, hvilken art man har fat i, før man får set de egentlige "dragtkendetegn". Rødøjet Vandnymfe f.eks. virker stor og mørk, flyver lavt, og sætter sig meget gerne på åkandblade, fortæller Jørgen Peter Kjeldsen.

Atlas-undersøgelse

Det er ikke kun i Vejlerne, at guldsmedene bliver mødt med stigende interesse. Naturhistorisk Museum i Aarhus er sammen med

hjemmesiden www.fugleognatur.dk i gang med en storstilet atlasundersøgelse over de danske guldsmede.

Undersøgelsen, som skal afsluttes til næste år, har til formål at kortlægge udbredelsen af de danske vandnymfer og guldsmede i et landsdækkende net af 10 x 10 kilometer kvadrater.

Det er første gang, at forekomsten af de danske guldsmede bliver undersøgt på den måde.

Man kan læse mere om Jørgen Peter Kjeldsens oplevelser med guldsmede på www.vejlerornitten.dk.